

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ У ШКОЛАХ КАНАДИ

Статтю присвячено вивченню проблеми підготовки майбутніх вчителів до здійснення екологічної освіти в школах Канади. Автор наголошує, що досягнення мети екологічної освіти в школі можливе лише за умови належної еколого-професійної підготовки майбутніх вчителів. У світлі історичного аналізу процесу становлення і розвитку еколого-педагогічної освіти окрема увага приділяється процесу переорієнтації педагогічної освіти у напрямку сталого розвитку, яка означає актуалізацію екологічної освіти в рамках системи підготовки вчителів. Розглянуто чинники, які визначають рівень еколого-професійної компетентності вчителя. Викладений у статті матеріал може бути використаний у процесі розбудови вітчизняної екологічної освіти.

Ключові слова: Канада, екологічна освіта, педагогічна освіта, освіта для сталого розвитку.

PROFESSIONAL READINESS OF TEACHER TO ENVIRONMENTAL EDUCATION IN SCHOOLS OF CANADA

The article is devoted to the study of environmental education in pre-service teacher training programs in Canada and the problem of preparing future teachers for the implementation of environmental education in schools. The author stresses that the achievement of the goal of environmental education in school is possible under condition of the appropriate environmental education of future teachers. In the light of the historical analysis of the process of formation and development of ecological and pedagogical education, special attention is paid to the process of reorientation of pedagogical education towards sustainable development, which means updating of ecological education within the system of teacher training. The

factors determining the level of teacher's environmental and professional competence are considered. The article also describes what knowledge and abilities are important for teaching environmental education, and what preparation educators can receive to better integrate environmental education into their teaching practices. It has also been noted that teacher education programs need to contain two main elements, the theory and practice of environmental education, as well as personal experiences in environmental education, in order to form educators who will be both willing and able to make a contribution to environmental education. Some existing programs across the country already provide prospective teachers with opportunities to develop moral awareness as well as the values, skills, and commitment that support sustainability. The material presented in the article can be used in the process of developing the national ecological education.

Key words: Canada, environmental education, teacher education, education for sustainability.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ГОТОВНОСТЬ УЧИТЕЛЯ К ЭКОЛОГИЧЕСКОМУ ОБРАЗОВАНИЮ УЧАЩИХСЯ В ШКОЛАХ КАНАДЫ

Статья посвящена изучению проблемы подготовки будущих учителей к осуществлению экологического образования в школах Канады. Автор отмечает, что достижение цели экологического образования в школе возможно лишь при условии надлежащей эколого-профессиональной подготовки будущих учителей. В свете исторического анализа процесса становления и развития эколого-педагогического образования особое внимание уделяется процессу переориентации педагогического образования в направлении устойчивого развития, который означает актуализацию экологического образования в рамках системы подготовки учителей. Рассмотрены факторы, которые определяют уровень эколого-профессиональной компетентности учителя. Изложенный в статье материал

может быть использован в процессе развития отечественного экологического образования.

Ключевые слова: *Канада, экологическое образование, педагогическое образование, образование для устойчивого развития.*

Постановка проблеми. Проблема взаємовідносин людини з природою не нова. Але зараз проблеми взаємодії людини і природи та впливу людського суспільства на навколишнє середовище стали надзвичайно гострими. Світові дослідження показують, що поступове погіршення стану навколишнього середовища, деградація екосистем та знищення біорізноманіття - це загроза існуванню людства та більшості видів живих істот на Землі.

Перед загрозою катастрофи екологічна освіта набуває величезного значення. Вона широко розглядається як ключова відповідь екологічній кризі. Екологічне виховання спрямоване створити обізнаність, передавати інформацію та знання, розвивати звички та навички, виховувати цінності, надавати критерії та стандарти, а також представити керівні принципи для вирішення проблем та прийняття екологічно доцільних рішень. Воно спрямоване як на когнітивну, так і на афективну модифікацію поведінки. Останнє вимагає як шкільної, так і позакласної діяльності на місцях, а саме діяльнісного підходу, який веде до виховання впевненості в собі, позитивного настрою та особистої прихильності до захисту навколишнього середовища.

Успішне досягнення мети екологічної освіти, яка передбачає формування системи наукових знань, поглядів, переконань та відповідально-дієвого ставлення молодого покоління до природного середовища, можливе лише за умови ретельної підготовки вчителів до її реалізації.

Аналіз досліджень. Питання професійної готовності учителя до екологічної освіти в Канаді, як в окремій країні не є достатньо вивченим в Українській педагогічній літературі. Проблема готовності учителя до екологічної освіти в країнах євроатлантичного регіону присвячені роботи

В. Червонецького. Бібліографічну основу даної статті становлять першоджерела матеріалів конференцій міжнародного та місцевого значення з питань розвитку екологічної освіти, а також постанови та документи, прийняті різноманітними організаціями та товариствами, що займаються питаннями екології та освіти в сфері навколишнього середовища. В даній статті також процитовані окремі фрагменти робіт зарубіжних авторів, таких як Р. Вільк, Р. Пейтон, Г. Хангерфорд, Дж. Таулер, які вивчали процес підготовки вчителів до екологічної освіти учнів в школах Канади.

Метою статті є дослідження шляхів вдосконалення та способів організації професійної підготовки майбутніх вчителів до екологічної освіти в школі.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що вчителі, будучи одними із ключових факторів змін, відіграють важливу роль у підвищенні спроможності людей реагувати на проблеми навколишнього середовища та розвитку. Підготовка викладачів особливо важлива для досягнення екологічної та етичної обізнаності, а також для виховання цінностей, поглядів, навичок та поведінки, що сприяють становленню сталого майбутнього. Надзвичайна важливість цього питання підкреслюється на численних міжнародних конференціях, самітах та конгресах, організованих Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).

Ще у 1977 році на Міжурядовій конференції з екологічної освіти в Тбілісі європейські та північноамериканські освітні органи визнали важливість підготовки вчителів до здійснення екологічної освіти і закликали вжити заходів з метою забезпечення відповідної підготовки вчителів з питань екологічної освіти (Wilke, Peyton, Hungerford, 1987: 3). В свою чергу представники міністерств освіти країн Європи та Північної Америки, які брали участь у конференціях ЮНЕСКО, постійно наголошували, що однією з найбільших потреб в галузі екологічної освіти є створення належних курсів підготовки вчителів (Fien, Rawling 1996: 15, Wilke, Peyton, Hungerford, 1987: 17.). Крім того, підготовка вчителів була також наведена в численних засіданнях та

доповідях ЮНЕСКО-ЮНЕП як основний пріоритет для досліджень та дій у просуванні екологічної освіти.

Починаючи з 1998 року, ЮНЕСКО ініціювала роботу з переорієнтації педагогічної освіти у напрямку шляху до сталого розвитку. Переорієнтація педагогічної освіти означає актуалізацію філософії освіти для сталого розвитку, її змісту та практичної діяльності в рамках системи підготовки майбутніх вчителів до такої міри, що екологічна освіта стає невід'ємною частиною всього навчального процесу. (Ferreira, Ryan, Tilbury, 2007a: 226).

Проте, результати досліджень цієї проблеми канадськими педагогами свідчать про існування певних проблем у переорієнтації педагогічної освіти на освіту для сталого розвитку, що на думку професора Дж. Таулера призводить до браку кваліфікованих учительських кадрів у галузі екологічної освіти. (1980-81, с.13).

Найбільш повний огляд проблем переорієнтації педагогічної освіти на освіту для сталого розвитку можна знайти у Хопкінса та МакКейна (2005: 31 - 32). Вони визначають чотири класи проблем:

- недостатня обізнаність, підтримка та брак ресурсів на рівні підготовки вчителів;
- відсутність пріоритетності сталого розвитку в освітньому співтоваристві;
- загальна орієнтація при реформуванні освітніх систем та структур, яка не враховує освіту для сталого розвитку та зазвичай здійснюється в межах традиційних дисциплінарних навчальних програм;
- брак встановлення та підтримки партнерських відносин, а саме відсутність партнерських відносин з громадами, де відбувається освіта для сталого розвитку та відсутність узгоджених зусиль між різними гілками влади.

Отже, проблема підвищення професійної готовності вчителя до екологічної освіти школярів є досить актуальною в Канаді, і її вирішенню приділяється суттєва увага. Питання підготовки учителя розглядаються з позицій сучасної педагогічної науки. Р. Вільк стверджує, що «якщо вчителі не мають знань, навичок або прихильності до екологізації своїх навчальних програм, то навряд чи школи будуть випускати екологічно грамотних учнів». (Wilke, 1985: 1). Таку ж думку поділяє переважна більшість північноамериканських педагогів, які працюють в галузі підвищення рівня еколого-професійної підготовки вчителя. Окрім цього канадські дослідники проблеми готовності вчителів до впровадження екологічної освіти в школі визначають ряд вимог до вчителя, працюючого в цій галузі. На їх думку такий вчитель повинен:

- застосовувати знання екологічних принципів для аналізу екологічних проблем та визначати основні екологічні принципи;
- застосовувати знання екологічних принципів для прогнозування екологічних наслідків альтернативних рішень екологічних проблем;
- бути кваліфікованим в питаннях екології для пошуку, відбору і тлумачення відповідних джерел наукової інформації;
- інформувати учнів про основні поняття в екології та наслідки споживацького ставлення людини до навколишнього середовища;
- бути компетентним у дослідженні екологічних проблеми та оцінювати альтернативні рішення, а також розробляти, вибирати та впроваджувати навчальні матеріали та стратегії, які розвиватимуть подібні компетенції у учнів;
- володіє системою вмінь і навичок природоохоронної діяльності з метою досягнення та збереження динамічної рівноваги між якістю життя та якістю навколишнього середовища;
- почуває себе комфортно у довкіллі, а також вільно використовує навколишнє середовище для навчальних цілей, наприклад, для

досягнення цілей екологічної освіти та виховання екологічної чутливості;

- повинен бути готовим надати учням достатню можливість розвинути внутрішній контроль, почуття особистої відповідальності і бажання взяти на себе зобов'язання щодо вирішення екологічних проблем у майбутньому (Marcinkowski, 1990a: 18).

Набуття майбутнім вчителем вищезгаданих знань, умінь, навичок та переконань забезпечить належне впровадження екологічної освіти в школах.

Північноамериканська асоціація з навколишнього середовища (НААЕЕ) підготувала документ про розробку національних стандартів екологічної освіти, в результаті чого було сформовано шість керівних принципів для сприяння розробці програм підготовки майбутніх вчителів та підвищення кваліфікації педагогів:

- екологічна грамотність;
- основи екологічної освіти;
- професійна відповідальність екологів;
- планування та впровадження екологічної освіти;
- сприяння навчанню;
- аналіз та оцінка (Dobrinski, 2008: 22).

Професійна підготовка вчителів Канади до впровадження екологічної освіти в школах здійснюється в педагогічних коледжах, вищих педагогічних навчальних закладах, в університетах на педагогічних факультетах.

Результатом переорієнтації педагогічної освіти у напрямку шляху до сталого розвитку стало створення кафедри **УНІТВІН/ЮНЕСКО** з питань переорієнтації педагогічної освіти на шлях вирішення проблем сталого розвитку в Йоркському університеті в Торонто та формування Міжнародної мережі педагогічних навчальних закладів (McKeown and Hopkins, 2007: 152). У двох з п'яти програм підготовки майбутніх вчителів пропонуються самостійні курси з екологічної освіти. Одна програма пропонує факультативний курс з вивчення проблем сталого розвитку як в додипломній, так і в післядипломній

освітній програмі. Обираючи іншу програму, студенти мають змогу пройти альтернативне практичне навчання за кордоном. В якості практичної роботи майбутні вчителі викладатимуть в школах з поглибленим вивченням екології.

Багато канадських університетів почали пропонувати курси або програми з екологічної освіти, такі як коротка програма Університету м. Квебек, Монреаль у програмі післядипломної екологічної освіти, а також сертифікати та ступінь магістра в галузі екологічної освіти через Канадський центр екологічної освіти Університету Роял Роудс. У контексті Онтаріо в недавньому звіті про підготовку вчителів також було вказано на необхідність підготовки всіх викладачів до екологічної освіти та заявлено про можливість отримання додаткового кваліфікаційного курсу з природоохоронної науки. В даний час принаймні один університет (Університет Західного Онтаріо) проводить такий курс для вчителів середньої школи. (Falkenberg, 2014: 427).

Висновки. Підсумовуючи сказане, зазначимо, що дослідження канадських педагогів щодо шляхів вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів до екологічної освіти в школі, міркування стосовно подолання перешкод можуть сприяти більш конструктивному розв'язанню даної проблеми в Україні та розбудові вітчизняної екологічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dobrinski, 2008 - Dobrinski L. N. Views of Environmental Educators on Teaching Environmental Education. Kingston, 2008. 156 p.
2. Falkenberg, 2014 – Falkenberg T., Babiuk G. The status of education for sustainability in initial teacher education programmes: A Canadian case study // *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2014. 15(4), pp. 418-430.
3. Ferreira, 2007a – Ferreira J.-A., Ryan L., Tilbury D. Mainstreaming education for sustainable development in initial teacher education in Australia: a review of existing professional development models // *Journal of Education for Teaching*. 2007a. Vol. 33 No. 2, pp. 225-239.

4. Fien, 1996 – Fien J., Rawling R. Reflective practice: A case study of professional development for environmental education // *Journal of Environmental Education*. 1996. Vol. 27(3), pp. 11-20.
5. Hopkins, 2005 – Hopkins C.A., McKeown R. Guidelines and Recommendations for Reorienting Teacher Education to Address Sustainability. UNESCO, Paris, 2005. 74 p.
6. Marcinkowski, 1990a - Marcinkowski T. J. An Environmental Education Approach to the Training of Middle Level Teachers: A Prototype Programme. Environmental Education Series 30. UNESCO, Paris, 1990a. 52 p.
7. McKeown, 2007 – McKeown R., Hopkins C. International network of teacher education institutions: past, present and future // *Journal of Education for Teaching*. 2007. Vol. 33 No. 33, pp. 149-155.
8. Towler, 1980-81 – Towler, J.O. A survey of Canadian pre-service training in environmental education // *Journal of Environmental Education*. 1980-81. Vol. 12(2), pp. 11-16.
9. Wilke, 1985 – Wilke R.J. Mandating pre-service environmental education teacher training: The Wisconsin experience // *Journal of Environmental Education*. 1985. Vol. 17(1), pp. 1-8.
10. Wilke, 1987 – Wilke R.J., Peyton R.B., Hungerford H.R. Strategies for the training of teachers in environmental education. Paris, 1987. 152 p.

REFERENCES

1. Dobrinski, 2008 – Dobrinski L. N. Views of Environmental Educators on Teaching Environmental Education. Kingston, 2008. 156 p.
2. Falkenberg, 2014 – Falkenberg T., Babiuk G. The status of education for sustainability in initial teacher education programmes: A Canadian case study // *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2014. 15(4), pp. 418-430.
3. Ferreira, 2007a – Ferreira J.-A., Ryan L., Tilbury D. Mainstreaming education for sustainable development in initial teacher education in Australia: a review of existing professional development models // *Journal of Education for Teaching*. 2007a. Vol. 33 No. 2, pp. 225-239.
4. Fien, 1996 – Fien J., Rawling R. Reflective practice: A case study of professional development for environmental education // *Journal of Environmental Education*. 1996. Vol. 27(3), pp. 11-20.
5. Hopkins, 2005 – Hopkins C.A., McKeown R. Guidelines and Recommendations for Reorienting Teacher Education to Address Sustainability. UNESCO, Paris, 2005. 74 p.
6. Marcinkowski, 1990a - Marcinkowski T. J. An Environmental Education Approach to the Training of Middle Level Teachers: A Prototype Programme. Environmental Education Series 30. UNESCO, Paris, 1990a. 52 p.

7. McKeown, 2007 – McKeown R., Hopkins C. International network of teacher education institutions: past, present and future // *Journal of Education for Teaching*. 2007. Vol. 33 No. 33, pp. 149-155.
8. Wilke, 1985 – Wilke R.J. Mandating pre-service environmental education teacher training: The Wisconsin experience // *Journal of Environmental Education*. 1985. Vol. 17(1), pp. 1-8.
9. Wilke, 1987 – Wilke R.J., Peyton, R.B., & Hungerford, H.R. *Strategies for the training of teachers in environmental education*. Paris, 1987. 152 p.